

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Actorvm Ecclesiae Mediolanensis, Pars Tertia - In Qva, Liber Memorialis Ad
populum Ciuitatis, & Dioecesis Mediolanensis, A Beato Carolo Borromaeo
Titvli Sanctae Praxedis compositus continetur

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Familia & in ægrotos misericordia. cap. 15.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10502

quis interim audiendus, vel cum aliquo esset colloquendum; in rebus diuinis semper animum defigeret; atque ita raperetur, vt pene sensuum intermitterentur officia. In Deciana via, cum iter noctu, densissimis tenebris faceret, & in foueas quasdam delapsus esset; mula super eum iacente, comitibus visus est, & in primis Cæsari Speciano, qui nobis postea Episcopus narrauit, ita permanisse in meditatione sua; vt ne de exitu quidem cogitaret; donec comites accensis facibus regressi, eum nihil querentem, aut dicentem, extraherent. madidus vero, ac lutulentus nihilominus hilari vultu Mediolanum venit. interdum ita mula offendebat, vt procumberet. ipse vero, nisi corrueret penitus, nihil plerumque animaduvertebat. A rebus nouis nunciandis, vel audiendis abhorrebat: præcipuum importari dicebat ex ea curiositate, spiritualement vitam agentibus detrimentum. si quid ab amicis absentibus nunciaretur, noui quod ad munus suum minime putaret pertinere; nihil, aut quantum officio seruando solum necesse esset, respondebat. quod satis docent eiusmodi litterarum responsiones eius breuissimæ. si quis quacumque dignitate adiret salutandi causa; & de rebus eiusmodi vel percunctaretur, vt vulgo fit, aut referret; ipse vel tacebat, vel alium, eumque vtilem sermonem inferebat. Ita se a rebus humanis auerteat; vt frequenter dies, & pene menses, qui agebantur, ignoraret. Sed vitæ postremo tempore multo magis incitatus, ita sacris cogitationibus, contemplationibusque delectatus erat; vt aliquid etiam operæ necessariæ, suæ subtrahere videretur administrationi; illius operæ salutem, quæ ministris, alijsque audientibus, qui consulerent, danda erat. omnino ab eiusmodi studio nullo modo videbatur posse diuelli. quo tem-

pore, quæ Christus Dominus pertulit, ea diligenter ad meditandum per particulas distribuisset, viamque & rationem meditandi, precandique composuisse commemorauimus. De cetero ita contemplationem coluit, vt actionem semper, salutemque mortalium respiceret. itaque si qui a rebus publicis abstinere; quieti se tradere; sibi que tantum, licet sanctè, viuere vellent; his haud facile concedebat. ægreque adducebatur, vt cuiquam manus imponeret, si privati spiritualis fructus tantum gratia id peteret, ac non certæ ecclesiæ, certoque muneri vellet addici, cuiusque diuino publice operam dare. ad eam rem tum sacris legibus in primis mouebatur; tum sensu quoque suo; qui sacros homines prodire; in negotijs sacris versari; de plurimis ad salutem benemereri; ad Antistitis iussus paratos se, facilesque præbere: neque otium, neque spiritualement quietem, ac ne illa quidem, quæ ad victum necessaria essent, respicere: incommoda, & difficultates: locorum, munerumque mutationes pati, omnes volebat, atque hortabatur: eos maxime, quos licet probos, & diuinarum rerum studiosos: sibi tamen libenter parcere: arbitrij sui, potestatisque ius studiose cõseruare: ipsi, quæ ipsi sentirent adhaerescere, alijs vero difficile assentire, videret. Cum ita ipse affectus, animoque paratus esset: ad eandem sententiam maxime conformari cupiebat clericos suos: & eos cū se offerret occasio singulari quodam ad id studio erudiebat.

Domesticos suos, vel clericos elegit, vel eos, qui essent in clericorum instituta, disciplinamque propensi. omnino autem eos, qui virtute, officijs, consuetudineque quotidiana, Deo dicatis viris essent, quàm aulicis similiores. curabat eam rem, cum aliquem recepturus erat, per hominum probatæ fidei testimonia: sed

Familia, & in ægrotos misericordia.

CAP. XV.

ipse

ipse quoque; cum in aliquem defixisset oculos; pro humana facultate ad sensus, mentemque cognoscendam valde penetrabat. Multi locum apud eum cupide quærebant: atque nescio, vtrum etiam aliquis illud postremo loco spectaret; quod Carolo probatam operam dedisse, spectata vitæ graue testimonium, bonorum existimatione putabatur. illud itæ constabat, si quis moribus doctrinaque; valuisset, ei sine dubio Caroli beneficia sponte, administratio nesque; pro virtute mandatorum; quamquam nullo modo tamquam operæ, obsequijve præmia; nam id cauebat diligenter, & certa cunctis alioqui stipendia tribuebat. sed vt hominibus, qui digniores occurrerent, vacantes ministris ecclesias, vel munera, ipsi pariter, atque alijs concedebat. At hoc minime spectare poterant, qui a facultatibus alioqui, honoribusque parati, omnia relinquentes, ad eum veniebant, tamquam ad religiosarum virtutum mercaturam. quos quidem hoc loco multos posse numerare. hique vel oblata beneficia recusabant; vel ita recipiebant, vt diuina causa tantum mouerentur. ex eius episcopali certe domo, atque disciplina, varijs temporibus multi, præter eos, quorum mentio iam in historiarum seriem incidit, tamquam in aciem quandam ecclesiasticam prodire, Præsules, grauibque alijs Ecclesiarum muneribus ac administrationibus præfetti: quorum alij aliud; plurima vniuersi, præclaraque; in communem Ecclesiarum usum ex Carolo schola contulerunt. quamquam suos & ipse habuit degeneres alumnos. Vestitu clericali, etiam qui clerici non essent, nisi ratio muneris, eo videretur indigna, omnes vt iussit. qui non vterentur, nigra tamen indumenta, eaque; modestissima, & a profana consuetudine remota, omnes ad vnum adhibere. nõ serica solum; sed magna ex

parte etiam, quæ proxime accedunt, ijs prohibita fuerunt. Nobiliores, quos addictos sibi famulos, sed clericos fere apud se habere iussit; quibus inferuendi cura ita incuberet, vt etiam litterarij studijs, sacrarumque; exercitationum tempus daretur. Qui familiaris toti præfesset, eum presbyterum elegit; neque; vulgari nomine, sed Prepositum domus appellauit. Oeconomum adiunxit, qui possessionum, fructuumque omnium curam gereret. Vicarium item, qui domi quotidiana quædam, minutioraque; curaret. Cubicularios, magnam partem, presbyteros habuit, eosque fere in doctoris gradu positos, siue canonum, siue Theologiæ. in ijs duos esse studuit spectatissimæ vitæ, quales vnicuique sacrorum Antistiti esse debere dicebat, actionum omnium diurnos, nocturnosque testes. Domestica munera ita distribuit, vt vnusquisque; plura sustineret: nam & ipsos cubicularios, vel certis ecclesiarum administrandæ officijs præfectos habuit, vel alijs sacris rebus occupatos; vt eis quam minimum vacui temporis relinquere tur: neque frustra limina terendo, tempus consumerent. ex eo fiebat, vt ad ostia, cubiculave assisterent, tum foris etiam ij tantum comitarentur, qui necessarij erant; si modo vel ipsi quoque necessitati sæpe aliquid non subtraheretur. suos non sibi, sed ecclesiarum suarum velle dicebat inferuire: ac re vera nemo erat, vel ecclesiarum, vel episcopali personarum non necessarius. valebat vero id, tum ad numerum, & officia religiose constituenda. tum ad hominum mentes, pro pietatis ratione rectius, fructuosiusque dirigendas. Homines nobilitate, scientia, vel spe aliqua inflatos recipere non solebat: neque; illos, qui alibi, nisi forte apud religionem præstantes Antistites, prius essent exercitati. receptos autem, ne quid elationis forte lateret, ijs ministeris exercebat, quæ

quæ humilia, viliaque putantur. illu-
stri genere orti; Comitibus, aut docto-
ris dignitate insigniti, epistolis alijs-
ve rebus transcribendis sæpe ope-
ram dabant: posteriorem vestis par-
tem, cum prodibat Carolus, tolle-
bant, in itinere sarcinas ferebant:
cruces præferebant, quamquam hoc
inter digniora volebat officia nu-
merari. hac de causa plerisque sine
certo munere assignato primum re-
cipiebat; eosque gradatim postea
prouehabat, pro virtute, ac habilita-
te perspecta; idque nisi spectata iam
in rebus, ac muneribus ecclesiasticis:
virtutis, ac existimationis essent.
Durius videbatur eorum conditio,
qui Carolo operam dabant, ob labo-
res, vigilias, plurimamque alia incom-
moda; & re vera erat. sed eam iam
notam omnibus non imponebat ip-
se, sed ipsi suscipiebant. neque vero
fieri potest, vt ducis summa vigilan-
tia, & labor, delicati, vel remissi mili-
tis operam ferat. Ac tamen si robu-
stos, præsertim iuniores, varijs incō-
modis ferendis exerceret; magna ta-
men humanitate parcebat imbecil-
lis: quod tum de alijs, tum de me ip-
so vere possum, ac largiter affirmare.
Præter eos, qui domesticis muneribus
proprie destinati erant, alios
multos, si modo alioqui probati es-
sent, facile recipiebat; siue aduenas,
vt eorum periculum faceret; siue et-
iam ex clero suo. quam ob causam,
quantum in ædibus amplissimis capi
posset, tantum domi alere nume-
rum solebat; vt vno tempore tum
clericis subueniret; tum ministros
pararet ecclesiæ suæ. omnes autem
interim habebat, vel familiaribus,
vel ecclesiasticis negotijs, vel diuina
rerum administratione occupa-
tos. omnesque tenebantur institutis
domesticæ disciplinæ. Eorum fere
qui sacerdotes essent, institutum e-
rat, quotidie Missam facere. reliquis
sacramentorum confessionis, & Eu-

charistiæ certa tempora, eaque fre-
quentia præscripta erant; cuius rei
testimonium vnusquisque afferebat.
alia diuini cultus officia varia, con-
cionum, supplicationum, & eiusmodi
colere suo tempore illos oportebat.
omnino, ne minutiora singillatim
persequar; non solum communi
quadam probitate; sed præcipuis pie
religiôsæque vitæ institutis, atque
exemplis, studebat populo familiam
suam præluere. Ad eam rem quoti-
diana suppeditabat adiumenta. erat
etiam spiritualis disciplinæ præfe-
ctus; qui quotidie alijs ex Euâgelio,
vel sacris omnino, diuinisque rebus,
articulatim tradebat, quæ ad salutem
suam cogitarent, ac meditarentur.
quæ inter se deinde certo tempore
conferebant, ac suum, intelligens
quisque, ceteris, cogitationis fru-
ctum communicabant. ea plerumque
Carolus tradebat ipse, præeratque
sæpe, dum communicarentur. Ho-
rarum statarum breuiores preces,
quæ Virgini tribuuntur, clerici, alijs-
que quibusdam præcipuis muneribus
minime occupati, ad certa signa
in sacellum conuenientes, obibant.
Doctrinæ christianæ rudimentis ru-
diores instituebantur. Non de-
erat ijs; qui egerent, grammaticæ ma-
gister. Vesperis antequam cubitum
irent, vniuersi, ad excutiendam fa-
ctorum diei conscientiam, accipien-
damque sacræ aquæ aspersionem,
conueniebant, quo eodem tempore
tum capita, quæ commemorauimus
pie cogitanda tradi solebant; tum sta-
tis etiam diebus, Caroli exemplo in-
uitati, flagella sibi ad veniam pecca-
torum impetrandam, flagellationisq;
Christi Domini memoriam renouan-
dam, plerique pie adhibebant. Cum
vno loco, mensis circum dispositis
cœnobitico more accumberent om-
nes; erat etiam edito loco, qui de sa-
lutari libro legebat: a quo quidē mu-
nere vix ipsi causarum iudices, & Vi-
carij

carij propter occupationes excusabantur. Cibus religioso item, & cœnobitico modo fere dabatur. vno cōstabat obsonio, & iurulento ferculo; cum pomotum, vel simili additamento, altero ante, altero post reliquum cibum. omnia vero vulgaria: nihil prorsus delicatum, vel exquisitum. atque huiusmodi mensæ vniuersi accumbebant, summi, & infimi: nā cuiquam cibum priuatim in proprio domicilio sumendum dari, erat interdictum: eademq; lege Vicarios tene ri cōstitutum erat. Quemadmodum antequam assiderēt, statim bene precandi formulam adhibebat, qui primum ibi locum ex presbyteris tenebat; ita post cibum sumptum, eodem præeunte, gratiæ agebantur: & ordine omnes ex triclinio in facellū ibāt; vbi litania cum inuocatione sanctorum consueta, precibusq; adiunctis habebatur. Valetudinarium erat cōstitutum, quod ægroti saltem humiliores curabantur; salutaribus rebus iuuabantur; ab ipso Carolo interdū visebantur; certo præfecto ei muneri constituto. Omnes familiæ leges antea breuiter, summamque notatas, postremo describi iusserat copiosius; quamquā minime potuit opus absolui. eas vero seruari præcipuo quodam studio curabat, ministros sæpius interrogando, & monendo; tum certis temporibus etiam eosdē cum alijs religiosis viris conuocando; vt de rebus omnibus plenius cōsultaretur. quo loco recordor inter alia iussim ab eo frequenter, & inculcatum; ne quid ægrotis, imbecillis, hospitibusque deesset: sibi numquam ministros satisfacere posse; donec id plene, cumulateque perfecissent. hæc tantopere in ægrotos officia illi hærebant in visceribus: vt ex summis rebus, quas animo quotidie agitabat. ad ea, quamuis etiam tenuissima, frequenter respiceret. cum pene moribundus Mediolanum venisset;

dum per gradus ædium ascendens sustentaretur, tanto studio quendam ex suis præfecto commendauit, qui ægrotus itidē venerat, vt de illo multo magis quàm de se ipso sollicitus videretur. Cum apud eum Brixiensem ecclesiā visitantem, in morbum incidissemus; benignus pater inuisens, pannum quo operiebamur suis manibus tentat, leuiorem existimans, quàm opus esset, aptiorem lecto suo detrahi iubet, atque afferri; vt incommodo suo nobis commodaret. Externis itē ægrotis christianæ charitatis officia libentissime tribuit. declarauit, se libenter iturum; si quis ægrotans ab eo sibi priusquam moreretur benedici cuperet. immo vt eis subueniret cumulatius, sui que Pastoris accersendi desiderium excitaret, plenariæ indulgentiæ ijs tali tempore tribuendæ, obtinuit a Pontifice perpetuam facultatem: neque id sibi solum, sed prouinciæ totius Episcopis; vt eos quoque ad idem piæ benignitatis opus incitaret: quæ quidem plenius in litteris Pontificijs editis explicantur. ægros autem sæpe cū adiret ipse; sacerdotes suos etiā quandoq; mittebat, qui eius nomine benedicerent, indulgentiamque largirentur. Sed postremis annis, cum ad sanctitatis opinionem plurimum accessisset; increbuisse etiam, per eum esse redditam quibusdam sanitatem; ideoque iam ab nonnullis ad ægrotos desperatos accerseretur: multò cautius eundem sibi christianæ humilitatis studio, constituit; atque etiam recusauit. Carolo Emanueli in primis Duci Sabaudie peruulgatum est ab eo beneficium eiusmodi tributum esse: quem nulla pene vitæ spe Vercellis iacentem cū adisset; suis, populique supplicationibus magno studio adhibitis, discedens eo periculo liberatum reliquit. quæ res & magnam multis admirationem; & summam pijs, publi-

æque tranquillitatis studiosis lætiti-
 am attulit. Homines sibi charos,
 immò qui magno etiam essent eccle-
 siæ vsui, benigne ille quidem cõple-
 ctatur, dum manebant; omniq; ra-
 tione studebat retinere: sed si quan-
 do ab eo discedere contigit; nihil fe-
 re visus est commoueri. eorum item
 si aliquis peccasset; minime dissimula-
 bat; nisi æquum alioqui christianum
 que parcere existimaret: id quod li-
 benter ijs tribuebat, qui erratum a-
 gnoscentes, & ex animo dolentes,
 veniam peterent. Cum ijs, qui do-
 mesticis ministerijs addicti erant, mi-
 nime solebat sermonem conferre:
 quæ enim opus erant cum ipso domo
 præfecto agere satis habebat. nullius
 item facetias, lepore sive admittebat
 vumquam. serijs de rebus semper erat
 sermo. quidquid otiosum esset, indig-
 num Episcopo vensebat. Qui cum
 eo familiariter versabantur, ijs num-
 quam aditum apertum esse volebat,
 ad remittendam eam, quæ personæ
 deberetur, reuerentiam. quæ cum
 alioqui familiaritate, vetustateque
 sæpe obsolescat; teneri, vigereque
 semper æquum, decorumque puta-
 bat; tum ad disciplinam conseruan-
 dam admodum utile.

Coluit non mediocriter officium,
 virtutemque illam, quæ in hospiti-
 bus benigne accipiendis posita est.
 peregrinos omnes, sacros præfer-
 tim, & probatos; principes item vi-
 ros pie accepit, ac liberaliter. Stu-
 diose id faciebat, & libentissime; tum
 quia christianæ consuetudinis ea be-
 neficentia fuit semper; tum quia mul-
 tis ad salutem iuuandis aditus ea via
 sibi videbat aperiri ardebat namque
 desiderio in omni actione, in omni
 sermone, omni tempore curandæ,
 iuuandæque alienæ salutis. exteros
 in primis earum regionum, quæ cor-
 ruptæ fidei miseria premuntur, omni
 officio, ac benignitate complecteba-
 tur: humanissime alloquebatur: ex-

Pars I I I.

traordinarijs honoris significationi-
 bus, si venientibus, occurreret, si ab-
 euntes prosequeretur, si cum ijs es-
 set, semper accipiebat: nihil præter-
 mittebat, quo eos in recta fide, atque
 integra confirmaret; catholicæque
 Romanæ ecclesiæ magis, ac magis eo-
 rum studia, pietatemque conciliaret.
 vt omnes tantam humanitatem, cum
 sanctitate coniunctam, abeuntes in-
 finitis laudibus extollerent. Cum
 Heluetijs, & Rhætis, qui frequentes
 rerum salutarium causa orthodoxi
 ad eum veniebant, hilare more na-
 tionis agebat, ac familiariter: ma-
 num prehendebat: accumbebat co-
 miter cum illis: atque licet discipli-
 næ suæ modum teneret; nonnulla ta-
 men concedebat: bibentium propi-
 nationes non respuebat, ab suo ta-
 meum modo, & ab aqua sua parû, aus
 nihil potius discedens. Præsules ad
 ecclesias sacrasq; res insigniores vi-
 sendas inuitabat; ipse etiam, si Car-
 dinales, primarijve Episcopi præfer-
 tim exteri essent; comes accedebat.
 in collegijs religiosioribus, loco re-
 creationis animorum, cum ijs erat.
 quo tempore de seueritate sua mul-
 tum remittere humanitatis gratia
 solitus fuit; seque ad hospitum mo-
 res, voluntatemque non mediocri-
 ter conformare. eosdem accipiebat
 in collegijs clericorum suorum: lo-
 corum communicabat instituta; di-
 sputationes, orationes coram ijs-
 dem haberi iubebat. Principibus vi-
 ris laicis, sermonibus ad eorum do-
 cumentum aptis; sacra lectione mē-
 sæ adhibita; libellis optimis dono
 datis, prodesse quamplurimum stu-
 debat. eosdem ad vespertinam do-
 mus suæ precationem, spiritualem-
 que scholam inuitabat: vbi siue bel-
 latores essent, siue alijs vitæ institu-
 tis addicti, dicebat ipse ad cuius-
 que salutis rationem accommoda-
 tē. erant nonnumquam, qui omis-
 sam multo iam tempore sacram

N n con-

Hospitali-
 tas.
 CAP. XVI.

Amor
 esse
 tenet
 de
 cap. 16